

A Régiók Bizottsága véleménye – A funkcionális analfabetizmus visszaszorítása – Ambiciózus európai stratégia átgondolása a kirekesztés megelőzése és a személyes kiteljesedés előmozdítása érdekében

(2010/C 175/07)

A RÉGIÓK BIZOTTSÁGA

- emlékeztet arra, hogy az analfabetizmus és a funkcionális analfabetizmus jelensége a világ valamennyi országában megfigyelhető, 960 millió embert sújt. Az UNESCO 1958-as meghatározása szerint elsődleges analfabéta az a személy, aki soha nem tanult olvasni és írni. Funkcionális analfabéta az, aki az olvasási, írási és számolási készségeket nem sajátította el a hétköznapi életben egyenlő esélyekkel való részvételhez szükséges szinten;
- emlékeztet arra, hogy az „Oktatás és képzés 2010” terv célkitűzéseinek – amelyek az írási és olvasási nehézségekkel küzdő tanulók arányának 20 %-os csökkenését irányozták elő – elérése messze van még, és utal arra, hogy az oktatás és képzés terén folytatott európai együttműködés stratégiai keretrendszerén belül is („ET 2020”) meghatároztak már egy hasonló, az európai átlagteljesítményre vonatkozó referenciaszintet („európai referenciaérték”): 2020-ra az olvasás, a matematika és a természettudományok terén gyengén teljesítő 15 évesek arányának 15 % alatt kellene lennie; valamint kéri, hogy alkossanak egy európai meghatározást a funkcionális analfabetizmusra;
- javasolja, hogy
 - ösztönözzék a bevált gyakorlatok európai szintű cseréjét, különösen a funkcionális analfabetizmus elleni küzdelemhez kapcsolódó stratégiák kidolgozásában nagy szerepet betöltő helyi önkormányzatok közötti cserét. A bevált gyakorlatok állandó fórumának létrehozása révén össze lehetne állítani a bevált gyakorlatok gyűjteményét;
 - a funkcionális analfabetizmus elleni harcot átfogó célkitűzésként foglalják bele a 2010 utáni lisszaboni stratégia átdolgozott változatába;
 - a funkcionális analfabetizmus elleni harcot vegyék fel az Európai Szociális Alapot irányító közösségi stratégiai iránymutatások közé.

Előadó: Mireille LACOMBE (FR/PES), Puy de Dôme megye önkormányzatának tagja

I. POLITIKAI AJÁNLÁSOK

A RÉGIÓK BIZOTTSÁGA

A. Általános elvek és megjegyzések

A funkcionális analfabetizmus meghatározása körüli téveszmék felszámolása

1. emlékeztet arra, hogy a funkcionális analfabetizmus és az elsődleges analfabetizmus jelensége a világ valamennyi országában megfigyelhető, 960 millió embert sújt. Az UNESCO 1958-as meghatározása szerint elsődleges analfabéta az a személy, aki soha nem tanult olvasni és írni. A másodlagos analfabéta kifejezés azoknak a személyeknek a helyzetét jelöli, akik bizonyos ideig ugyan részesültek iskolai oktatásban, ezalatt azonban nem sajátították el az adott oktatási rendszerben alapvetőnek tartott olvasás-, írás- és számolási készségeket, és így nem boldogulnak az írott szöveggel. Megkülönböztetendő az írástudatlanság egyik különleges formája: a funkcionális analfabetizmus, vagyis a hétköznapi életben egyenlő eséllyel való részvételhez szükséges olvasási, írási és számolási szint kellő elsajátításának hiánya;

2. az OECD által végzett PISA-tanulmányok eredményei alapján jelzi, hogy a gyenge olvasási készségekkel rendelkező fiatalok száma növekszik az Európai Unióban. A 2000-es 21,3 %-ról 2006-ban 24,1 %-ra nőtt. Ennek az aggodalomra okot adó megállapításnak a tükrében az európai intézmények széles körű mozgósítására van szükség;

3. emlékeztet arra, hogy az „Oktatás és képzés 2010” terv célkitűzéseinek – amelyek az írási és olvasási nehézségekkel küzdő tanulók arányának 20 %-os csökkenését irányozták elő – elérése messze van még, és utal arra, hogy az oktatás és képzés terén folytatott európai együttműködés stratégiai keretrendszerén belül is („ET 2020”) meghatároztak már egy hasonló, az európai átlagteljesítményre vonatkozó referenciaszintet („európai referenciaérték”): 2020-ra az olvasás, a matematika és a természettudományok terén gyengén teljesítő 15 évesek arányának 15 % alatt kellene lennie; valamint kéri, hogy alkossanak egy európai meghatározást a funkcionális analfabetizmusra;

4. emlékeztet arra, hogy a helyi szint a legalkalmasabb arra, hogy értékelje a funkcionális analfabetizmus problémáját és megoldást keressen rá, mivel gyakran a helyi szint képezi az írástudatlan személyek első számú kapcsolattartó pontját;

5. rámutat arra, hogy az Európai Szociális Alap a megfelelő pénzügyi eszköz, amely az Unió legtöbb tagországában támogatja az analfabetizmus felszámolására irányuló programokat, az alapot azonban – a tárgyra vonatkozó stratégiai iránymutatási keret hiányában – nem megfelelően, vagy nem eléggé használják ki;

6. hangsúlyozza, hogy a gazdasági válság és a foglalkoztatás kontextusában a kulcsfontosságú készségek elsajátítása a munkaerőpiachoz való hozzáférés érdekében szükségesebb, mint valaha. Az írás-olvasási készségek a jövőben alapvető kompetenciának számítanak, ahogy a CEDEFOP tanulmánya is bizonyítja, amely szerint 2015-ben a munkahelyek 75 %-a magas vagy közepes szakképzettségi szintet követel majd meg;

7. megállapítja, hogy a lisszaboni stratégia, amelynek célja hogy az Európai Unió a világ legfejlettebb tudásalapú gazdaságává váljon, a gyakorlatban általában a legképzettebbeket állította céljai középpontjába. Egy tudás- és innovációalapú gazdaságot azonban nem lehet kizárólag az igen magasan képzett szakemberek elitrétégre alapozni, a munkaerőpiacon mindenkinek rendelkeznie kell azokkal az alapvető készségekkel, amelyek biztosítják egész életen át tartó tanulásukat képzésüket. Ráadásul e stratégia nem képes tartani gazdasági célkitűzéseit, ha továbbra is fennmarad egy sor kvázi elmaradás Európán belül. A funkcionális analfabetizmus elleni harc tehát gazdasági szükségesség is az Európai Unió számára.

Az előítéletek felszámolása

8. a Régiók Bizottsága és a helyi szereplők, mivel hasznos volna feltérképezni, hogy kiket fenyeget a funkcionális analfabetizmus kockázata, és el kell kerülni az ehhez az állapothoz kötődő sztereotípiákat, megállapítják, hogy

- a funkcionális analfabetizmus nem kizárólag a fiatalok problémája, mivel valamennyi korosztályt érinti, különösen a 45 évnél idősebbeket,
- a funkcionális analfabetizmus területi megoszlása nehezen átlátható, így nehéz általánosítani; ennek ellenére a statisztikák szerint a kirekesztés kockázatának kitett városrészekben és a szolgáltatásokkal rosszul ellátott vidéki területeken magas az aránya,
- a funkcionális analfabetizmus nem csupán a munka világából kizártakra vonatkozik, mivel bizonyított tény, hogy a funkcionális analfabéták fele rendelkezik munkahellyel,
- a funkcionális analfabetizmus és a bevándorlás közé nem lehet egyenlőségjelet tenni, hiszen a funkcionális analfabéták háromnegyede a megérkezésüktől számított öt év elteltével kizárólag a (befogadó) ország nyelvét beszéli. A funkcionális analfabetizmus elleni harcot tehát nem szabad összemosni a bevándorlókat támogató nyelvpolitikával; a funkcionális analfabetizmussal szembeni harc az egész életen át tartó tanulás lényeges alkotóeleme,
- a funkcionális analfabetizmus nem egyenlő mértékben érinti a férfiakat és a nőket a különböző korcsoportokban. Bizonyos esetekben a nemi dimenziót is figyelembe kell venni a probléma hatékony megoldása érdekében;

9. emlékeztet arra, hogy az Alapjogi Charta, amely a Lisszaboni Szerződés hatályba lépésével kötelező jogi erőre emelkedett, 14. cikkében garantálja az oktatáshoz, valamint a szakképzésben és a továbbképzésben való részvételhez való jogot. Minthogy az írás és az olvasás készsége mindenfajta oktatási folyamat szükség-szerű velejárója, a funkcionális analfabetizmus elleni küzdelem fokozása és a fent említett oktatáshoz való jog tiszteletben tartása érdekében az Európai Uniónak ki kell egészítenie és össze kell hangolnia a tagállamok által tett intézkedéseket;

10. emlékeztet arra, hogy az egész életen át tartó tanuláshoz kapcsolódó – különösen közigazgatási és vállalati – programokban előnyben kell részesíteni a képzési szükségletek értékelését a funkcionális analfabéta személyek feltérképezése és annak érdekében, hogy lehetővé tegyék számukra a kulcskompetenciák elsajátítását. Számos írástudatlan személy ugyanis funkcionális analfabetizmusa elrejtése érdekében elkerüli a stratégiai alkalmaz munkahelyén;

11. hangsúlyozza, hogy a funkcionális analfabetizmus a kirekesztés és a szegénység tényezője, amely megnehezíti a polgárok munkaerő-piaci részvételét, korlátozza demokratikus és társadalmi részvételüket, és súlyosan károsítja személyes kiteljesedésüket és jogaik védelmét.

B. Meghozandó intézkedések

A megelőzés, a fiatalok beilleszkedése és a szakmai fejlődés

A Régiók Bizottsága javasolja, hogy

12. ösztönözzék a bevált gyakorlatok európai szintű cseréjét, különösen a funkcionális analfabetizmus elleni küzdelemhez kapcsolódó stratégiák kidolgozásában nagy szerepet betöltő helyi önkormányzatok közötti cserét. A bevált gyakorlatok állandó fórumának létrehozása révén össze lehetne állítani a bevált gyakorlatok gyűjteményét. A fiatalokra vonatkozó stratégiák esetében figyelembe kellene venni az olvasási nehézségek típusait, hogy megfelelő választ lehessen adni a valós szükségletekre;

13. a funkcionális analfabetizmus elleni harcot átfogó célkitűzésként foglalják bele a 2010 utáni lisszaboni stratégia átdolgozott változatába;

14. az Európai Szociális Alapon keresztül támogassák azokat a vállalkozásokat és közigazgatásokat, amelyek funkcionális analfabetizmussal küzdő munkavállalóik képzésére programokat indítanak, olyan megfelelő feltérképezési eljárásokat építve be ezekbe, amelyek maximálisan garantálják a munkavállaló magánszférájának tiszteletben tartását és identitásának védelmét;

15. támogassák az olyan felnőttképzési kezdeményezéseket, amelyek megfelelnek a fizetett munkát nem végző funkcionális analfabéták szükségleteinek;

16. a funkcionális analfabetizmus elleni harcot vegyék fel az Európai Szociális Alapot irányító közösségi stratégiai iránymutatások közé;

17. olyan európai meghatározást dolgozzanak ki az analfabetizmusra, amely magában foglalja a funkcionális analfabetizmust;

18. a helyi és regionális szintre úgy tekintsenek, mint a stratégiai célkitűzések és cselekvési programok köré rendezett eszközök közötti koherencia megteremtésére legjobb helyzetben lévő szintre, létrehozva azokat a régióközi és szupraregionális koordinációs mechanizmusokat, amelyek garantálják, hogy ezeket az eszközöket koherensen alkalmazzák. A nemzeti és európai szinteknek támogatniuk kell őket abban, hogy terveket dolgozzanak ki arra vonatkozóan, hogy valamennyi ember hozzáférjen az olvasáshoz, az íráshoz és az alapkészségekhez. Elsősorban arra kell ügyelni, hogy az illetékes nemzeti hatóságok stratégiai céljaik egyeztetése és programjaik meghatározása során összehangoltan járjanak el. Alapvetően nyilvánvalóvá kell tenni az állam, az önkormányzatok, a gazdasági és civil társadalmi szereplők hozzájárulását;

19. a területi önkormányzatok járjanak elől jó példával azáltal, hogy olyan képzési programokat hoznak létre funkcionális analfabéta alkalmazottaik számára, amelyek a megfelelő felderítési eljárásokat is tartalmazzák, valamint a munkájuk során nehézségekbe ütköző személyekre irányuló képzési programokat hoznak létre. Az Európai Unió pénzügyileg támogathatná e programokat;

20. segítsék elő a funkcionális analfabetizmus megelőzésének és az ellene való küzdelemnek a fejlesztését a munka világában:

– a vállalkozások szintjén:

A vállalatvezetők figyelmének a szerződéspolitikára, a kiegyenlítést szolgáló alapon nyugvó ágazati és szakmaközi megállapodásokra történő felhívása által, amely lehetővé teszi képzési programok létrehozását, a szakmai életutak biztosítását, valamint a szaktudás érvényesítését.

– a munkavállalók szintjén:

A munkavállalóknak a képzéshez való egyéni jogról történő tájékoztatása révén, és azáltal, hogy lehetővé tesszük számukra a megfelelő tanácsadáshoz és orientációhoz való hozzáférést.

21. illesszék be a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem európai évébe a funkcionális analfabetizmus témáját, amely a társadalmi kirekesztés egyik súlyosbító tényezője;

22. segítsék elő a – nyomtatott vagy elektronikus – sajtóhoz való hozzáférést, és a médiaműveltség fejlesztését, különösen a fiatalok számára, amely lehetővé teszi majd számukra, hogy kritikus szemléletet fejlesszenek ki, valamint hogy megismerkedjenek az íráskultúrával a modern világhoz való jobb alkalmazkodás érdekében;

23. indítsanak ezzel a jelenséggel kapcsolatosan kommunikációs kampányt az Európai Unió szintjén. Egy ilyen kezdeményezés hozzájárulhatna a funkcionális analfabetizmussal kapcsolatos tabu ledöntéséhez, és ösztönözhetné az érintetteket arra, hogy segítséget kérjenek;

24. javítsák az olyan funkcionális analfabétákra irányuló képzési mechanizmusokat, akik mivel nem dolgoznak, általában a látókörön kívül maradnak, és így fennáll a képzési programokból való kirekesztődésük veszélye. Itt például a tartósan munkanélküliekről vagy a háztartási munkákat végző személyekről van szó;

25. javítsák az önfoglalkoztatók csoportjaira, például mezőgazdasági kistermelőkre és kisgazdálkodókra irányuló, egész életen át tartó képzést annak érdekében, hogy javuljanak kulcskompetenciáik, és fel lehessen számolni a bizonyos termelőágazatok gazdasági fejlődését fékező funkcionális analfabetizmust;

26. fordítsanak kiemelt figyelmet a női lakosságra, különös tekintettel az idősebb munkavállalókra, akiknek körében különféle kirekesztési formák miatt magasabb lehet a funkcionális analfabéták aránya;

27. mozdítsák elő egy európai analfabetizmusértékelő rendszer létrehozását, amely az EU-tagállamok számára közös értékelési mutatókat és módszereket tartalmazna;

28. ösztönözzék az egész életen át tartó tanulásra, a szabályozott képzésre és a felnőttképzésre vonatkozó erőfeszítések integrációját és összehangolását a funkcionális analfabetizmus visszaszorítását célzó közös stratégia megvalósítása érdekében.

C. A helyi szereplőkkel folytatott információcsere konklúziói

29. a funkcionális analfabetizmussal szembeni küzdelem az egész életen át tartó tanulási politika (szak- és továbbképzés)

lényeges alkotóeleme. Nem tévesztendő össze a bevándorlókat támogató nyelvpolitikával. A cél annak elősegítése, hogy valamennyi ember hozzáférjen az íráshoz, a számoláshoz és az alapkészségekhez;

30. a funkcionális analfabetizmussal szembeni küzdelem javítja a vállalatok gazdasági teljesítőképességét, és könnyebbé teszi a munkavállalók szakmai és személyi fejlődését, akik ha a munkában örömeiket lelik, az életben is könnyebben boldogulnak;

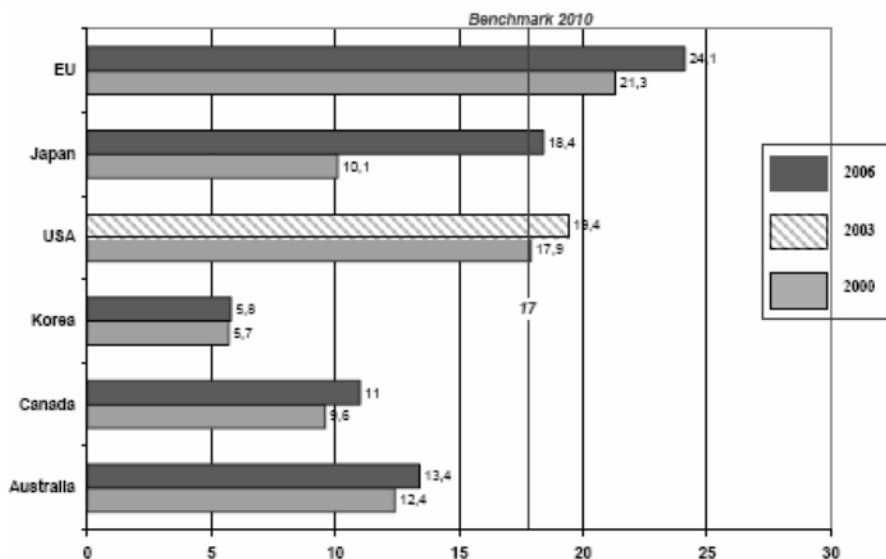
31. az alapképzés lehetővé teszi a változások előrejelzését, és a szakmai életútban bekövetkező törések megelőzését. A leggyengébbeket megerősíti és megelőzi a kirekesztés kockázatát;

32. a funkcionális analfabetizmus elleni harc megelőzésére irányuló politikát egyre nagyobb mértékben integrálni kellene a közösségi politikák közé, hogy valamennyi közpolitika tartósan – közvetlenül vagy közvetetten – hathasson rá;

33. mintegy tíz évvel a lisszaboni stratégia elindítása után a helyi és regionális önkormányzatoknak az egész életen át tartó tanulás biztosítójaként kell fellépniük, s egyben a tagállamok társadalmi és gazdasági életének szereplőiként, a szolgáltatásokat igénybe vevő, valamint nyújtó félként is. A funkcionális analfabetizmus problémája közvetlenül érinti őket közszolgáltatói szerepükben. Fel kell hívni a figyelmüket a mellékletben szereplő bevált gyakorlatokra, ösztönözni kell a cseréket, az érintett felekkel való párbeszéd folytatására kell felkérni őket, lehetővé téve ezáltal a helyi és regionális szintek részvételét az európai szintű kezdeményezések kialakításában és végrehajtásában.

II. MELLÉKLETEK

2. ábra – Gyenge olvasási készségekkel rendelkező 15 éves fiatalok az Európai Unióban és egyes harmadik országokban, a PISA szövegértési skálája alapján 2000-ben és 2006-ban (forrás: OECD).

(Forrás: A Bizottság közleménye, COM(2008) 865 végleges).

Példák bevált gyakorlatokra:

- az olvasáshoz és az íráshoz kapcsolódó tanácsadás és kezdeményezések ismertetése telefonos ügyfélszolgálat keretében,
- felnőttképzési programok specifikus célcsoportok számára,
- iskolai képzés utáni bizonyítványok átadása az egyetemekkel partnerségben,
- a családokra irányuló oktatási, kulturális és szociális intézkedések a gyermekek figyelemmel kísérésének és az iskolából való kimaradás elleni harcnak a megkönnyítése érdekében,
- kulturális tevékenységek megvalósítása, különösen a nomád életmódot követő családok számára, családi programok keretében,
- az olvasás mint a funkcionális analfabetizmus megelőzése vidéki területeken,
- oktatási és megelőzési intézkedések kisgyermek és gyermekek részére a könyvtárakban,
- szülők képzése gyermekeik iskolai pályafutásának figyelemmel kísérésére,
- a fogvatartottak alapismeretekhez való hozzáférése,
- az alaptudással kapcsolatban nehézségekkel küzdő iskoláskorú fiatalok szakmai beilleszkedésének figyelemmel kísérése,
- az alaptudás elsajátítása és a beilleszkedés elősegítése digitális hordozókat alkalmazó workshopokon keresztül,
- a munkavállalók igényeire szabott alapképzés kidolgozása,
- alapképzések létrehozása területi szereplők részére,
- a legalacsonyabb szintű képzettséggel rendelkező mezőgazdasági munkások alapkészségekhez való hozzáférése,
- a munkavállalók alapképzési igényeinek beazonosítása a munkahelyen,
- a vállalati alapkészségekre irányuló képzés,
- a döntéshozók figyelmének felkeltése,
- regionális stratégiák és cselekvési tervek kifejlesztése a helyi szolgáltatók részvételével,
- a vállalaton belüli képzéshez való jog szélesítése,
- a gyakornokok alapismereteinek megerősítése a szakképzés és a megszerzett tapasztalatok elismerése keretében,
- alapvető ismeretekre irányuló vállalaton belüli képzés a szakmai életút biztosítása érdekében,
- duális képzések bevezetése az iskola és a munka közötti átmenet javítása érdekében,
- az IKT és az Internet megismerésére irányuló képzések,
- nyilvános fogadópontok létrehozása a tömegközlekedés megismerésének elősegítése érdekében,
- a funkcionális analfabetizmus felderítését célzó programok a területi önkormányzatokon belül.

Kelt Brüsszelben, 2010. február 10-én.

a Régiók Bizottsága elnöke
Mercedes BRESSO